

ראיון: שחר בוקמן
עורך אקולוגיה וסביבה

גלעד אוסטרובסקי
יערן ראשי ומנהל אגף הייעור, קק"ל

אור פילק
מערכת אקולוגיה וסביבה

ציטוט מומלץ

בוקמן ש, אוסטרובסקי ג ופילק א.
2023. על יער וייעור בפרספקטיבה
עולמית – ראיון עם איסמעיל בלן,
סגן יו"ר פורום הייעור של האו"ם.
אקולוגיה וסביבה 14(2).

הראיון עם איסמעיל בלן נערך במהלך שהותו בישראל ביוני 2023 במסגרת משלחת של אנשי מקצוע בכירים בתחום הייעור ממדינות אגן התיכון. המשלחת ערכה סיורים ברחבי הארץ לטובת לימוד גישות שונות להתמודדות עם אתגרים משותפים | צילום: בוני שיימן, ארכיון קק"ל

על יער וייעור בפרספקטיבה עולמית – ראיון עם איסמעיל בלן, סגן יו"ר פורום הייעור של האו"ם

3 באוגוסט, 2023

גיליון קיץ 2023 / כרך 14(2)

[המילה האחרונה](#)

איסמעיל בלן (Ismail Bellen) הוא מומחה עולמי מוביל בנושאים של יערות וייעור. שימש סגן יו"ר פורום הייעור של האו"ם (UNFF – United Nations Forum on Forests), ניהל את שירות הייעור בטורקיה, והוא מהמובילים של מספר ארגוני חברה אזרחית בטורקיה המקדמים ייעור בר-קיימא. בלן הוא בוגר בית הספר לממשל ע"ש קנדי באוניברסיטת הרווארד.

כמי שנשא בתפקיד בכיר ביותר בפורום הייעור של האו"ם, תוכל לשתף אותנו מה נמצא כיום בראש סדר היום של הפורום?

פורום האו"ם בנושא יערות הוא פלטפורמה בין-ממשלתית מצוינת לטיפול בסוגיות עולמיות של יערנות ולדין בנושאים הקשורים לייעור במגוון מדינות מרחבי העולם. לדוגמה, לפני מספר ימים אירעה שרפת יער גדולה בקזחסטן שגבתה את חייהם של כ-15 בני אדם, ובניו יורק שורר אובך כבד שמקורו בשרפות יער המשתוללות בקנדה. האירועים הללו מצביעים על התפשטות שרפות היער צפונה, המשפיעה גם על ערים בקנדה, ברוסיה ובסקנדינביה. אך שרפות יער הן איום משמעותי למדינות בכל רחבי העולם, איום שנעשה מסוכן יותר ויותר עם שינוי האקלים. לא בכדי צמצום הסכנה לשרפות יער נמנה בין הסוגיות החשובות בסדר היום העולמי. כמובן שגם צמצום כריתת יערות נותר נושא קריטי, בייחוד במדינות מתפתחות, ובאפריקה בפרט. באפריל האחרון חוקק האיחוד האירופי [חוק חדש](#) שלפיו חברות המוכרות מוצרי עץ ורהיטים נדרשות להוכיח כי מקורם של חומרי הגלם הוא ביערות המנוהלים באופן בר-קיימא. אני מאמין כי תקנה זו תשפיע בצורה משמעותית על כריתת עצים באפריקה, בדרום-מזרח אסיה ובמדינות האוקיינוס השקט, מקומות שמגדלים בהם את רוב העץ שמיובא לאירופה.

כבשים ביער אשתאול. סל הכלים לצמצום האיום משרפה כולל מגוון טיפולים ביער, כגון רעייה, דילול, גיזום ושינוי הרכב מינים | צילום: בוני שיינמן, ארכיון קק"ל

מה הגורם העיקרי שמאיים על שטחי היער בעולם?

כריתת יערות. יערות רבים נכרתים בשל פיתוח וחקלאות. פרקטיקות חקלאיות רבות כוללות הפיכת אדמות מיוערות לאדמות חקלאיות, בייחוד כאשר מדובר בגידול לטובת ייצור גומי ושמן דקלים. הביקוש הרב לסחורות ולגידולים הללו מניע את הפיכת היערות לאדמות חקלאיות, אף על פי שמוצרים אלה ועוד רבים אחרים ניתן להפיק גם מבלי לכרות את היער.

כריתת יערות וניהולם בצורה לא מקיימת נוגסים עוד ועוד בשטחי היער בעולם. איך ומתי תצליח האנושות להפוך את הקערה על פיה, ולהתחיל להרחיב משנה לשנה את שטח היערות?

ראשית, חשוב לציין שכבר עתה קצב הפיחות בשטחי היער בעולם דועך. כלומר, אנחנו פועלים בצורה מיטיבה יותר מבעבר. על אף נתון מעודד זה אנחנו לא שאננים, ולכן נעשים מאמצים להפוך את המגמה הזו ולהגדיל את שטחי היער. כדי שזה יקרה נדרשת גישה מקיפה, הכוללת בעלי עניין שונים, שיתוף פעולה בין-לאומי ופתרונות חדשניים. ממשלות, ארגונים ויחידים חייבים לתת עדיפות לשיטות שעושות שימוש בר-קיימא בקרקע, בייעור ובייעור מחדש. יש לפתח וליישם טכניקות וטכנולוגיות חדשניות כדי להילחם בכריתת יערות ולקדם ייעור. נוסף על כך, יש לקדם יוזמות כמו תקנת האיחוד האירופי שהזכרתי, וצעדים דומים ברחבי העולם, כי יש להם תפקיד משמעותי בצמצום הכריתה. פורומים בין-לאומיים, כמו פורום האו"ם ליערות, משמשים פלטפורמה להתמודדות עם האתגרים הגלובליים האלה. היפוך מגמת הירידה בהיקף שטחי היער בעולם הוא מאמץ מורכב וארוך-טווח, אך אני מאמין כי מסירות, התמדה, שיתוף פעולה ויישום של שיטות עבודה בנות-קיימא יביאו לשינוי המגמה.

"כבר עתה קצב הפיחות בשטחי היער בעולם דועך. כלומר, אנחנו פועלים בצורה מיטיבה יותר מבעבר" | צילום: Aarón Blanco Tejedor, Unsplash

האם במסגרת הרצון להפוך את המגמה יש ליעור אזורים שלא קיים בהם יער באופן טבעי?

אף על פי שקיימת נכונות ליעור שטחים נרחבים, האיזון בין כיסוי יער בשטחים פתוחים לבין מגוון שימושי הקרקע השונים חיוני. למשל, באירופה התקנות אוסרות על ייעור באזורים יבשים, אך המדיניות משתנה בין המדינות בשל עמדתן בנושא והתנאים המקומיים השונים. ככלל, אסור ליעור שטחים פתוחים ללא יישום תוכניות מיוחדות כדי להבטיח שיטות ייעור אחראיות ובנות-קיימא וכדי לתת מענה לשיקולים ולאתגרים האקולוגיים הייחודיים, בייחוד כאשר מדובר באזורים יבשים ויבשים למחצה. הדרישות והתנאים של אותן תוכניות נקבעים על פי התקנות של כל מדינה.

הפרקטיקה של היערנות התמקדה באופן מסורתי באזורים לחים שהיער שופע בהם, אך אני מאמין שחשוב לדון ולעסוק ביעור ובייעור גם באזורים יבשים יותר. עד לא מזמן ההגדרה הרשמית ל"יער" הדירה מערכות אקולוגיות רבות, אך יער איננו רק שטח שיש בו עצים. יער יכול להתקיים במגוון מערכות אקולוגיות, הכוללות מגוון של תצורות צומח ובהן שטחי מרעה עשבונים ובתה. בפורום הייעור של האו"ם הגדרנו מחדש את המונח יער, וכיום כל אזור המוגדר כיער על פי הסדרי החקיקה של אותה מדינה, מסווג כיער גם מבחינה בין-לאומית. גישה זו מאפשרת להתייחס לניהול ולייעור של סוגי יער שונים באזורי אקלים מגוונים. הרחבת הגדרת היער משמעותית במיוחד עבור אזורים צחיחים וצחיחים למחצה, שכן היא מאפשרת הכרה בערכם ובחשיבותם של אזורים המיועדים ליעור ושל שטחים פתוחים שנחשבים כעת ליערות. ייעור באזורים צחיחים וצחיחים למחצה דורש תכנון קפדני, התחשבות ביעדים רחבים ושיתוף פעולה עם קהילות מקומיות. שימור בתי הגידול המקוריים מחייב פתרונות יצירתיים וחדשנים, ואפשר לרתום למטרה זו את יכולתם של יערות לשמר קרקע ומים. ראוי לציין לשבח את גישת הייעור שמובילה קק"ל ביערות באזורים צחיחים למחצה, ואת החדשנות של ישראל, לא רק בניהול היער אלא גם בשיטות טיפול במים ובהתפלת מי ים.

נטיעות קציר נגר ביער חירן – דוגמה לשיקום מערכות אקולוגיות ממודברות | צילום: בוני שיינמן, ארכיון קק"ל

מה תפקידם של יערות בניהול מים ובשימור?

ניהול מים הפך לעניין קריטי בפרקטיקות היערנות העכשוויות. לדוגמה, מי הים השחור התחממו לפחות בשלוש מעלות במהלך 20 השנים האחרונות, מה שהוביל להגברת הגשמים בצפון טורקיה. בשנים האחרונות ירדו במקומות רבים באזור זה גשמים כבדים בעוצמה גבוהה תוך פרק זמן קצר, וגרמו להצפות חוזרות ונשנות. למרבה הצער, גשמים עזים שכאלה יכולים להיות הרסניים. בשנה שעברה גרמו השיטפונות שם למותם הטרגי של כמעט 100 בני אדם. ליערות יכול להיות תפקיד חיוני בהתמודדות עם אתגרים מסוג זה. למשל בטורקיה, כחלק מ"יוזמת החוסן של היערות", הממומנת על-ידי הבנק העולמי, פיתחנו אסטרטגיה לאומית לניהול המשקעים, ובמסגרתה הקמנו עד כה כ-5,000 בריכות אקולוגיות ביערות. הבריכות משמשות מאגרי מים מבוקרים, הלוכדים חלק ממי הגשמים ומוסטים את הזרימה בנחלים. הרעיון ליצור בריכות כאלה נבע מהצורך בזמינות של מים לכיבוי שרפות יער. עם זאת, הרעיון אומץ לצורכי ניהול מים, וכן לשימור המגוון הביולוגי בבתי הגידול המימיים והמלאכותיים. ניהול אסטרטגי של משקעים וניצול משאבי היער מגינים מפני ההשפעות השליליות של הגשמים הכבדים והשיטפונות, ומבטיחים שימוש בר-קיימא במשאבי הטבע לטובת האדם והסביבה כאחד.

פנאי ונופש באקלים חם וצחיח: היער בישראל מספק שירותי תרבות ראשונים במעלה. צל העצים מוריד את הטמפרטורה המקומית ותומך במגוון פעילות אנושית, כגון טיולים רגליים, בילוי בחיק הטבע, רכיבה על אופניים ושהייה בחוץ. מאגר יער יתיר, 2010 | צילום: ד"ר אבישי טייכר, פיקיוויקי, CC BY 2.5

יער מסייע לשימור המגוון הביולוגי, אך בימינו רווחת ההבנה כי התועלת היא דו-צדדית, והמגוון

הביולוגי חיוני לחוסנו של היער. אילו פעולות ניתן לעשות כדי לעודד את המגוון הביולוגי ביערות?

יערות ברחבי העולם הם ביתם של 80% מהמגוון הביולוגי היבשתי. דוגמאות למאמצי שימור של המגוון הביולוגי ביערות אירופה ניתן למצוא במסמכי ה-European Green Deal ובאסטרטגיית המגוון הביולוגי של האיחוד האירופי. המאמצים האלה מעוררים לעיתים קונפליקטים בשל ניגוד בין האינטרסים של תעשיית העץ (כרייתה לטובת אנרגיה מתחדשת) ושל שמירה על המגוון הביולוגי. מצד אחד תוכניות הכוללות דילול יערות ואף כרייתה הכרחיות לבריאות היער ולהפחתת סכנת השרפות, ומצד שני נעשים מאמצים לקדם ניהול יער בר-קיימא, בין היתר כדי להגן על המגוון הביולוגי. כדי לשמור על המגוון הביולוגי יש לאזן בין צורכי היער והחיים המתקיימים בו לבין הצרכים של תעשיית העץ. זהו אתגר מורכב הדורש פתרונות חדשניים ובחינה מדוקדקת של הקשרים אזוריים.

פארק אדמית

פארק קנדה

פארק עמק הארזים

"יערות ברחבי העולם הם ביתם של 80% מהמגוון הביולוגי היבשתי" | צילום: בוני שיינמן, ארכיון קק"ל

איך יערות יכולים לסייע בהפחתת ריכוז הפחמן הדו-חמצני באטמוספירה ובהיערכות לשינוי האקלים?

היער ממלא תפקיד מכריע בהיערכות לשינוי האקלים. יער המנוהל בצורה נכונה יכול לשמש חיץ כנגד השפעות שינוי האקלים – למתן השפעת תופעות כמו עוצמת גשמים מוגברת וסחיפת קרקע, להיות מועד פחות לשרפות, ואף לתמוך בחלחול מים ובשיקום קרקעות. יערות מספקים שירותי מערכת כגון לחות מוגברת, ייצור מוצרים בני-קיימא ותמיכה בכלכלות מקומיות. ליערות יש תפקיד חשוב בקיבוע פחמן, ולפתרונות מבוססי טבע יש פוטנציאל להגדיל את יכולת הקיבוע. ניהול אסטרטגי של היער ושל גידול עצים למסחר עשוי להגביר את ייצור העץ, וכך לתמוך במטרות סביבתיות. הביקוש הגבוה שקיים לעץ בתעשיית הריהוט ובבנייה וכן כתווך לאחסון פחמן יוצר הזדמנויות רבות למעורבות של המגזר הפרטי בפעילויות ייעור. אם מדינות ורשויות יספקו תמיכה פיננסית, טכנית ומקצועית ראויה, שיתופי פעולה שלהן עם המגזר הפרטי יכולים להועיל לכל הצדדים.

כישראלי, כשאני טס לאירופה מעל מדינות כמו שלך, אני תמיד נפעם מעוצמת היערות, מגודלם שנראה שאין לו סוף, מצפיפותם ומהצבע הירוק העז. איך אתה מתרשם מהיערות המאובקים של ישראל?

ביקורי הראשון בישראל היה ב-2005, ולאורך השנים מאז הבחנתי במאמץ האדיר שמושקע בהפיכתה לירוקה יותר. אני מעריך את המאמץ הרב והעבודה שלכם לטיפוח ולשימור הסביבה המיוערת, הן בחלקיה הירוקים יותר של ישראל הן באזורים הצחיחים. לתפיסתי, הדבר מעיד על כבוד עמוק לארץ, שכן אנשים המכבדים את אדמתם, עושים מאמצים כדי להגן ולשמור עליה. מהתרשמותי אני יכול לומר שהארץ והאדמה מוערכות ומשמעותיות לעם ישראל. ככלל, מומחיותם של האחראים על הייעור בישראל, בין היתר בתחום של ייעור אזורים צחיחים למחצה, ראויה לשבח.

איסמעיל בלן, בסיור ביער בן שמן | צילום: בוני שיינמן, ארכיון קק"ל